

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI PEDAGOGIK OMILLAR

Axmedova Mastura Jamoliddinovna

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

Tel:997534040

mastura09011987@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy pedagogik omillar tahlil qilingan. Kreativlikning samarali shakllanishi ko'p variantli topshiriqlar, erkin psixologik muhit, faol metodlar, mos tashkiliy shakllar, ta'lim vositalari, rivojlantiruvchi baholash hamda o'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pedagogik yondashuvi bilan bog'liqligi yoritilgan. Shuningdek, pedagogik jarayonning izchilligi va tizimliliigi kreativ fikrlashning barqaror rivojlanishiga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: kreativlik, kreativ fikrlash, pedagogik omillar, boshlang'ich ta'lim, rivojlantiruvchi baholash, faol metodlar, psixologik muhit, mustaqil fikrlash.

Аннотация. В данной статье анализируются основные педагогические факторы, влияющие на развитие креативности учащихся начальных классов. Освещается взаимосвязь эффективного формирования креативности с использованием многовариантных заданий, психологически комфортной среды, активных методов обучения, соответствующих организационных форм, образовательных средств, развивающего оценивания и поддерживающего педагогического подхода учителя. Также обосновывается роль последовательности и системности педагогического процесса в обеспечении устойчивого развития креативного мышления.

Ключевые слова: креативность, креативное мышление, педагогические факторы, начальное образование, развивающее оценивание, активные методы, психологическая среда, самостоятельное мышление.

Abstract. This article analyzes the main pedagogical factors influencing the development of creativity among primary school students. It highlights the relationship between the effective formation of creativity and the use of open-ended tasks, a psychologically supportive environment, active teaching methods, appropriate organizational forms, educational tools, formative assessment, and a supportive pedagogical approach of the teacher. The study also substantiates the role of consistency and systematic organization of the educational process in ensuring the sustainable development of creative thinking.

Keywords: creativity, creative thinking, pedagogical factors, primary education, formative assessment, active methods, psychological environment, independent thinking.

Kirish

Globalashuv va axborotlashuv sharoitida ta'lim tizimi oldida nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlaydigan, muammolarga ijodiy yondasha oladigan va yangi g'oyalarni ilgari surishga qodir shaxsni tarbiyalash vazifasi turibdi. Shu sababli kreativlikni rivojlantirish

zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning fikrlash faoliyati, tasavvuri, qiziquvchanligi va ijodiy salohiyati shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Kreativlikning rivojlanishi esa o'z-o'zidan yuzaga kelmaydi, balki maqsadli tashkil etilgan pedagogik ta'sirlar natijasida shakllanadi. Shu jihatdan kreativlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik omillarni aniqlash va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini o'rganish dolzarb masalalardan biridir.

Asosiy qism

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni rivojlantirishning muhim omillaridan biri ko'p variantli topshiriqlardan foydalanishdir. An'anaviy ta'limda ko'pincha bitta to'g'ri javobni talab qiladigan topshiriqlar ustunlik qiladi. Bunday yondashuv o'quvchini tayyor bilimlarni takrorlashga yo'naltiradi. Kreativ fikrlashni rivojlantirish esa aksincha, o'quvchidan muammoni turli tomondan ko'rib chiqishni, bir nechta variantlarni taklif qilishni va noodatiy yechim topishni talab etadi. "Yana qanday bo'lishi mumkin?", "Boshqa qanday yechim bor?", "Agar sen qahramon o'rnida bo'lsang nima qilarding?" kabi savollar o'quvchilarning ijodiy izlanish faoliyatini faollashtiradi.

Kreativlik rivojlanishiga ta'sir etuvchi ikkinchi muhim omil psixologik xavfsizlik va erkin fikrlash muhitidir. O'quvchi o'z fikrini erkin bayon qila oladigan, xato qilishdan qo'rqmaydigan va har qanday g'oyasi hurmat bilan qabul qilinadigan muhitda faolroq fikrlaydi. Bunday pedagogik muhitda o'quvchilar yangi fikrlarni ilgari surishdan tortinmaydi, savol berishga intiladi va muammolarni mustaqil hal qilishga harakat qiladi. O'qituvchining rag'batlantiruvchi munosabati, qo'llab-quvvatlovchi savollari va ijodiy fikr-mulohazalari o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi hamda kreativ faolligini oshiradi.

Kreativlikni rivojlantirishda faol metodlardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Kreativ fikrlash tayyor ma'lumotni qabul qilish jarayonida emas, balki izlanish, tahlil qilish, taqqoslash, muhokama qilish va mahsulot yaratish jarayonida rivojlanadi. Shu sababli matnni davom ettirish, hikoyaga muqobil yakun yaratish, rasm asosida voqea tuzish, savol-dalil-xulosa asosida fikr yuritish, kichik loyiha va muammoli vaziyatlar bilan ishlash kabi metodlar o'quvchilarni faol fikrlashga undaydi. Bunday metodlar o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, uning kreativ salohiyatini yuzaga chiqaradi.

Tashkiliy shakllarning to'g'ri tanlanishi ham kreativlik rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Individual faoliyat o'quvchining mustaqil fikrini yuzaga chiqarishga xizmat qilsa, juftlik va guruhdagi faoliyat turli nuqtayi nazarlarni taqqoslash va boyitish imkonini beradi. Umumsinf muhokamasi va o'z-o'zini tahlil qilish esa o'quvchilarning fikrini asoslash, himoya qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois kreativ ta'lim jarayonini individual, juftlik, guruh va jamoaviy faoliyatlarning uzviy uyg'unligi asosida tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Ta'lim vositalari ham kreativlik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Vizual materiallar, klasterlar, sxemalar, kartochkalar, rasmlar, audio va video materiallar, interaktiv topshiriqlar hamda raqamli platformalar o'quvchilarning tasavvurini faollashtiradi. Bunday vositalar murakkab g'oyalarni obrazli tarzda ifodalash, fikrlarni tizimlashtirish va ijodiy mahsulot yaratishga yordam beradi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ko'rgazmalilik va amaliy faoliyat kreativ fikrlashni rag'batlantiruvchi samarali omillardan biri hisoblanadi.

Kreativlikni rivojlantirishda rivojlantiruvchi baholash alohida ahamiyatga ega. Kreativ faoliyatni baholashda faqat yakuniy natija emas, balki fikrlash jarayonining o'zi ham hisobga olinishi zarur. O'quvchining nechta g'oya taklif qilgani, g'oyalarning xilma-xilligi, originalligi va asoslanganligi muhim mezonlar sifatida baholanadi. Rubrikalar, kuzatuv varaqalari, o'quvchi mahsulotlari va o'z-o'zini tahlil qilish elementlariga asoslangan baholash o'quvchilarning kreativ rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi.

Kreativlik rivojlanishida o'qituvchining pedagogik yondashuvi hal qiluvchi omillardan biridir. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchini izlanishga yo'naltiruvchi, savol berishga undovchi va muloqotni tashkil etuvchi shaxs sifatida namoyon bo'lishi zarur. O'qituvchining kreativ muhit yaratishga qaratilgan faoliyati o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, kreativlikni rivojlantirishda izchillik va tizimlilik muhim ahamiyatga ega. Kreativ fikrlash bir martalik topshiriq yoki alohida mashg'ulot natijasida shakllanmaydi. U muntazam ravishda tashkil etiladigan, bosqichma-bosqich murakkablashib boradigan va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirilgan faoliyatlar orqali rivojlanadi. Fanlararo bog'liqlik va hayotiy vaziyatlar bilan ishlash esa o'quvchilarning bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.. Kreativlikning rivojlanishi o'quvchining ichki motivatsiyasi bilan chambarchas bog'liq. O'quvchi o'z fikri qadrlanishini his qilsa, muvaffaqiyatga erishganidan quvonch olsa va yangi g'oyalar ilgari surishga rag'bat topsa, uning kreativ faolligi ortadi. Rag'batlantirish faqat baho bilan cheklanmasdan, maqtov, e'tirof,

Kreativlik ko'pincha turli fanlarga oid bilimlarning o'zaro bog'lanishi natijasida yuzaga keladi. Masalan, ona tili darsida matematika, tabiatshunoslik yoki san'at elementlaridan foydalanish o'quvchining muammoni kengroq ko'ra olishiga yordam beradi. Fanlararo yondashuv bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llash va muqobil yechimlar topish imkoniyatini kengaytiradi.

Kreativlik faqat maktabda emas, balki oilaviy muhitda ham rivojlanadi. Ota-onalarning bolaga savol berish, izlanish, kitob o'qish, tajribalar o'tkazish va mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatlarini yaratishi kreativ fikrlashni qo'llab-quvvatlaydi. Maktab va oilaning hamkorligi kreativ rivojlanish uchun yagona tarbiyaviy makon hosil qiladi.

Kreativ faoliyat natijasini tahlil qilish, "Nimani o'rgandim?", "Qanday g'oya muvaffaqiyatli bo'ldi?", "Keyingi safar nimani boshqacha qilaman?" kabi savollar ustida fikr yuritish o'quvchining kreativ tajribasini boyitadi. O'z-o'zini tahlil qilish o'quvchini o'z faoliyatini ongli boshqarishga o'rgatadi.

Haqiqiy hayot bilan bog'liq topshiriqlar o'quvchilarni ijodiy fikrlashga undaydi. Hayotiy muammolarni hal qilish, turli vaziyatlarga mos yechim topish va amaliy mahsulot yaratish jarayonida kreativlik yanada faol rivojlanadi.

Raqamli vositalar, interaktiv dasturlar, taqdimotlar, raqamli hikoyalar va multimedia materiallari o'quvchilarning tasavvurini kengaytiradi hamda kreativ mahsulot yaratish imkoniyatlarini boyitadi. Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalar kreativ faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi muhim vositalardan biri hisoblanadi.

xulosa

Shunday qilib, boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni rivojlantirish ko'p variantli topshiriqlar, psixologik xavfsiz muhit, faol metodlar, mos tashkiliy shakllar, samarali ta'lim vositalari, rivojlantiruvchi baholash, o'qituvchining qo'llab-quvvatlovchi pedagogik yondashuvi, motivatsiya va rag'batlantirish, fanlararo integratsiya, oila va maktab hamkorligi, o'z-o'zini tahlil qilish, muammoli vaziyatlar hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish kabi omillarning o'zaro uyg'unligi asosida amalga oshadi. Mazkur omillarning kompleks qo'llanilishi o'quvchilarning kreativ fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, muammolarga ijodiy yondashishi va yangi g'oyalar yaratish qobiliyatining izchil rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biri bo'lgan kreativ va raqobatbardosh shaxsni shakllantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2022.
2. Boshlang'ich ta'lim davlat ta'lim standarti va o'quv dasturlari. — Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
3. Milliy o'quv dasturi. Ona tili va o'qish savodxonligi fani bo'yicha o'quv dasturi. — Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
4. Mavlonova R., Rahmonqulova N., Normurodova B. **Tarbiyaviy ishlar metodikasi.** — Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. **Ta'limda innovatsion texnologiyalar.** — Toshkent: Iste'dod, 2008.
6. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiya asoslari.** — Toshkent: O'qituvchi, 2004.
7. Vygotskiy L.S. **Voobrajenie i tvorcestvo v detskom vozraste.** — Moskva: Prosveshcheniye, 1991
8. OECD. **Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What it Means in School.** — Paris: OECD Publishing, 2019.
9. Mullis I.V.S., Martin M.O. **PIRLS 2021 Assessment Frameworks.** — Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2021.
10. TIMSS & PIRLS International Study Center. **TIMSS 2019 Assessment Frameworks.** — Boston College, 2019.